

ลักษณะทั่วไปของนโยบายต่างประเทศไทยสมัยรัฐบาล จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

(พ.ศ. 2501 - 2506)

4.1 พื้นฐานทางประวัติศาสตร์

ถ้าจะเปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งหลายในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ด้วยกันแล้ว จะเห็นว่าประเทศไทยมีความแตกต่างจากประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้เป็นอย่างยิ่งในด้านประวัติศาสตร์ กล่าวคือไทยเราได้ชื่อว่ามีโชคดีและประสบความสำเร็จในการดำเนินนโยบายต่างประเทศมิใช่น้อย ทั้งนี้เพราะไม่เคยตกเป็นอาณานิคม หรือเมืองขึ้นของประเทศภายนอก โดยเฉพาะประเทศตะวันตก ไทยสามารถรักษาเอกราชของชาติไว้ได้ตลอดมาทุกยุคทุกสมัย เพราะฉะนั้นในฐานะที่ไทยเป็นประเทศที่เคยรู้จักแต่ความเป็นเอกราช ความเป็นอิสระ ความเป็นไท¹ นั้นก็มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายของเราเหมือนกัน

อนึ่ง อาจกล่าวได้ว่ามูลเหตุสำคัญที่ช่วยให้ไทยประสบความสำเร็จในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ (เท่าที่ผ่านมา) อย่างมากนั้น ก็เนื่องมาจากการเอื้ออำนวยของปัจจัยภายในประเทศประการหนึ่งนั่นคือ ความสามารถของผู้นำไทยในการตัดสินใจเลือกแนวทางในการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ไทยกำลังเผชิญอยู่ อีกทั้งยังประกอบกับการรู้จักใช้เครื่องมือทางการเมืองและการทูต ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศให้พอเหมาะพอดีกับสภาพแวดล้อมและปัญหาเฉพาะหน้าที่ไทยกำลังประสบอยู่ และยังใช้วิธีการแบบที่เรียกว่า "รู้หลบเป็นปีก รู้หลีกเป็นหาง" กล่าวคือ จะไม่พยายามสร้างศัตรูกับประเทศที่มีพละานุภาพทางด้านการอำนาจเหนือกว่าโดยไม่จำเป็น ขณะเดียวกันก็มักจะพยายามส่งเสริมผลประโยชน์ที่

¹ ทัศน คอมนันท์, "นโยบายต่างประเทศของไทย," หนังสือที่ระลึกวันปิยมหาราช (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), (ไม่ระบุเลขหน้า)

ที่จะต้องป้องกันไทยให้พ้นจากเจตนาร้ายของประเทศใหญ่อีกประเทศหนึ่ง² ซึ่งผลจากการใช้กลยุทธ์ดังกล่าวของไทย ทำให้นโยบายต่างประเทศของไทยในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาได้ออกมาในรูปแบบที่เป็นกลาง ๆ ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา ไทยเราสามารถดึงเอาสองมหาอำนาจสำคัญในขณะนั้นคือ ฝรั่งเศส และฮอลันดา มาดวงดุลอำนาจกันได้ (balance of powers among the West or Diplomacy among the West) คือสมเด็จพระนารายณ์ทรงผูกสัมพันธ์กับฝรั่งเศสอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นเกราะป้องกันฮอลันดาที่รุกรานไทยนั้น เราจะไม่พยายามที่จะกระทำการสิ่งใดอันจะเป็นการขัดผลประโยชน์ของฮอลันดาในขณะเดียวกันด้วย วิธีการดังกล่าวนี้ถูกนำมาใช้อีกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงดึงเอามหาอำนาจอังกฤษกับฝรั่งเศสมาดวงดุลอำนาจกันได้ เป็นสำเร็จ ช่วยให้ไทยรอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกมาได้อีกครั้งหนึ่ง

แฟรงค์ ซี. คาร์ลิงก์ (Frank C. Darling) นักรัฐศาสตร์ผู้สนใจเกี่ยวกับประเทศไทยท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า นโยบายต่างประเทศของไทยก่อนจะเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง นั้น มีลักษณะที่นิยมตะวันตก (pro-West) กลาย ๆ มานานแล้ว โดยที่แม่ไทยเองจะไม่เคยประกาศแนวนโยบายที่แน่ชัด แต่ก่อนนู้นมาจากท่าทีที่ไทยแสดงออกในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากในสมัยพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ไทยได้ขยายการติดต่อสัมพันธ์กับชาติตะวันตกมากขึ้นทั้งในทางการทูตและการค้าขาย³ และแม้ว่าก่อนสงครามโลกครั้งที่สองจะระเบิดขึ้นนั้น รัฐบาลไทยในยุคนั้นได้มีความเชื่อว่าญี่ปุ่นกำลังจะกลายเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ในเอเชีย จึงพยายามจะมีความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นอย่างใกล้ชิดในด้านต่าง ๆ แต่ขณะเดียวกันรัฐบาลไทยในขณะนั้นก็ยังคงขำรังไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีกับประเทศ

² กระทบต่องานของพระยาพิชัยนาคร และกรมศิลปากร, หัวเลี้ยวหัวต่อของนโยบายต่างประเทศ (พระนคร: วัฒนาพานิช, 2514), หน้า 4.

³ Frank C. Darling, Thailand: The Modern Kingdom (Singapore: Tien Wah Press Ltd., 1971), p. 106.

ตะวันตก (ยุโรป) โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศสอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่พยายามทำอะไรที่กระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของชาติยุโรปทั้งสองนั้น⁴ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับประเทศยุโรปตะวันตกเพิ่งจะมาขาดตอนไปตอนระหว่างเกิดสงครามโลกครั้งที่สองขึ้นแล้ว เมื่อญี่ปุ่นได้เข้ามายึดครองประเทศไทย และบีบบังคับให้ไทยจำเป็นต้องดำเนินนโยบายเป็นศัตรูกับประเทศตะวันตกซึ่งเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรไปโดยปริยาย (ทั้งนี้จากการที่ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาตามญี่ปุ่น)

อย่างไรก็ตามเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง รัฐบาลไทยก็รีบฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ขาดตอนไปกับประเทศตะวันตกอีกทันที ซึ่งนอกจากต้องการจะฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ญี่ปุ่นทำให้ขาดตอนไปแล้ว ก็ยังต้องการเรียกเก็บสิทธิภูมิและศักดิ์ศรีที่เสียไปในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง (ที่ประกาศเข้าข้างญี่ปุ่นเป็นศัตรูกับประเทศตะวันตก) กลับคืนมาอีกด้วย ซึ่งก็เป็นที่น่ายินดีว่าผลจากการติดต่อกำความเข้าใจกับประเทศสัมพันธมิตรตะวันตกในระหว่างเกิดสงครามของขบวนการเสรีไทยนั้นได้ช่วยให้ทัศนคติของชาติตะวันตกที่มีต่อประเทศไทยระหว่างถูกญี่ปุ่นยึดครองดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา เมื่อตอนสงครามสงบได้พยายามช่วยปกป้องไทยซึ่งตกเป็นดูเผด็จการร่วมกับญี่ปุ่นด้วย โดยสหรัฐอเมริกาทั้งคัดค้านและช่วยผ่อนหนักให้เป็นเบาในมาตรการลงโทษไทยในศาลต่าง ๆ ที่อังกฤษพยายามจะยึดเยี่ยคดีกับไทย พร้อมกันนั้นสหรัฐอเมริกายังแสดงท่าทีให้ความสนับสนุนคณะรัฐบาลของไทยในตอนนั้นอย่างเต็มที่ด้วย⁵

อนึ่ง สภาวะการระหว่างประเทศในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้ ได้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อนมาก กล่าวคือได้เกิดมีสองมหาอำนาจผู้ยิ่งใหญ่ขึ้นมา 2 ค่ายคือ สหรัฐอเมริกาผู้นำค่ายเสรีประชาธิปไตยฝ่ายหนึ่ง กับสหภาพโซเวียต ผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์อีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองค่ายต่างพยายามจะแข่งขันกันเป็นผู้นำสร้างโลกใหม่เป็นไปตามความต้องการของฝ่ายตน โดยใช้พลาณภาพที่ตนมีอยู่ไม่ว่าจะเป็นในด้านกำลังทหาร กำลังทางเศรษฐกิจ และ

⁴ กระทบตล ทงขรรคมชาติ และกมล สมวิเชียร, เรื่องเดิม, หน้า 5.

⁵ ดูรายละเอียดจาก ชาตรี ฤทธิธรรม, เรื่องเดิม, หน้า 4-5.

อุดมการ เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำสงครามเย็นต่อกัน และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว ทั้งสองมหาอำนาจจึงมีความต้องการจะได้ประเทศต่าง ๆ ไว้เป็นพรรคพวก และบริวารของตน เพื่อจะได้คอยสนับสนุนฝ่ายตนในการทำสงครามเย็นกับฝ่ายตรงกันข้าม⁶

เมื่อต้องเผชิญกับสภาพการณ์เช่นนี้ ก็เกิดเป็นปัญหาสำหรับไทยว่าจะเลือกอยู่ฝ่ายใด และควรจะตอบสนองความต้องการของมหาอำนาจทั้งสองในแบบใด และควยความที่ไทยอยากจะเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งรัฐบาลไทยในยุคนั้นคิดว่าจะช่วยปกป้องรักษาผลประโยชน์ของชาติไทยไว้ได้ทั้งในยามสันติและยามสงคราม ประกอบกับความต้องการที่จะกอบกู้ฐานะและเกียรติภูมิของประเทศไทยที่ตกต่ำไปในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองให้กลับคืนมา ทำให้ไทยต้องดำเนินนโยบายเอาใจประเทศสมาชิกถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงถึง 3 ประเทศคือ จีนคณะชาติ สหภาพโซเวียต และฝรั่งเศส เพื่อขอเสียงสนับสนุนในการขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ โดยไทยต้องเสียสิ่งแลกเปลี่ยนไปหลายประการ กล่าวคือ ไทยต้องยอมทำสนธิสัญญาทางไมตรีระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐจีน (จีนคณะชาติ) ขึ้นในปี พ.ศ. 2488 และต้องทำตามที่สหภาพโซเวียตขอร้องให้ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติปราบการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 นอกจากนั้นไทยยังต้องเสียดินแดนที่ไคมาระหว่างสงครามโดยอนุสัญญากรุงโตเกียวปี พ.ศ. 2484 คืนกลับไปให้แก่ฝรั่งเศสด้วย และไทยก็ได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2490⁷

สำหรับแนวนโยบายต่างประเทศโดยกว้าง ๆ ของไทย (ภายหลังตกเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติแล้ว) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) เป็นต้นมาจนถึง

⁶ กระทบ ท่องธรรมชาติ และกมล สมวิเชียร, เรื่องเดิม, หน้า 5.

⁷ ชาติวี ฤทธิธรรมย์, เรื่องเดิม, หน้า 104-106.

พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) นั้นมีลักษณะที่เรียกว่า "คอยดูไปก่อน" (wait and see)⁸ และเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาซึ่งอาจจะเกิดขึ้นจากการที่กองทัพเขาไปผูกพันกับการขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจทั้งสองค่ายในสภาพสงครามเย็น ฉะนั้นแนวโน้มในนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงใหม่ ๆ นี้ จึงทำให้ทำท่าว่าจะหันกลับไปสู่การดำเนินนโยบายแบบเป็นกลางซึ่งเราเคยยึดปฏิบัติมาต่อนก่อนจะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 9

การดำเนินนโยบายแบบคอยและดูของไทย รวมทั้งการดำเนินนโยบายแบบหลีกเลี่ยงการเข้าไปผูกพันใกล้ชิดกับมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาจนเกินไป โดยที่ขณะเดียวกันไม่แสดงตัวว่าต่อต้านคอมมิวนิสต์ด้วยนั้น ดำเนินมาจนถึงปี พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) แล้วหลังจากนั้นแนวโน้มนโยบายต่างประเทศของไทยก็เริ่มเอนเอียงไปในรูปของความร่วมมือกับกลุ่มประเทศตะวันตกมากยิ่งขึ้น เมื่อเกิดสงครามเกาหลีขึ้นในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2493 ไทยได้สนับสนุนขอเรียกร้องขององค์การสหประชาชาติที่ขอให้ประเทศสมาชิกส่งกำลังไปช่วย (ไทยเราส่งไปทั้งกำลังคนและเสบียงอาหาร) เกาหลีใต้ซึ่งถูกเกาหลีเหนือบริหารของสหภาพโซเวียต ผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์รุกราน (มีผู้ให้ทัศนะไว้ว่าผู้นำของไทยเริ่มรู้สึกหวาดระแวงภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์มาตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2492 และแสดงท่าทีไม่น่าไว้วางใจ ทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เริ่มมองหามิตรที่จะมาคุ้มครองเอกราชของไทย เพราะกลัวว่าจีนคอมมิวนิสต์หรือสาธารณรัฐประชาชนจีนจะสร้างเขตอิทธิพลขึ้นในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และทำให้ไทยต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปด้วย)¹⁰

⁸ Daniel Wit, Thailand: Another Vietnam (New York: Charles Scribner's Sons, 1965), p. 9.

⁹ Frank C. Darling, Thailand: The Modern Kingdom, op. cit., p. 107.

¹⁰ ชาติวี ฤทธิสารมย์, เรื่องเดิม, หน้า 85.

อย่างไรก็ดี หลังจากไปรวมรบเป็นฝ่ายเดียวกันในสงครามเกาหลี (มิถุนายน พ.ศ. 2493) แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา (ซึ่งเคยแสดงความเห็นใจ และช่วยเหลือเจรจาเรื่องคาบสมุทรสงครามให้ไทยเมื่อตอนสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง ใหม่ ๆ มาแล้ว) ก็ยิ่งสนิทสนมกันยิ่งขึ้น กล่าวคือเริ่มด้วยการแลกเปลี่ยนในด้านความร่วมมือทางการศึกษา มีการตั้งมูลนิธิฟูลไบรท์ (Fulbright Foundation) ขึ้นมา และต่อมาในเดือนกันยายน พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) รัฐบาลทั้งสองประเทศกลงนามในสนธิสัญญา ความตกลงช่วยเหลือทางงานเศรษฐกิจ โดยสหรัฐอเมริกาได้ส่งคณะที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ในสาขาวิชาต่าง ๆ มาประจำยังประเทศไทย พอเดือนตุลาคมปีเดียวกัน รัฐบาลทั้งสอง ประเทศก็ได้ลงนามในสนธิสัญญาความตกลงช่วยเหลือทางทหาร โดยที่หลังจากลงนามแล้ว สหรัฐอเมริกาได้ส่งคณะที่ปรึกษาทางทหารและครูฝึกมาช่วยเหลือในการพัฒนากองทัพไทยให้ เข้มแข็งยิ่งขึ้น¹¹

ประเทศไทยได้เริ่มประสบกับความผิดหวังอย่างมากที่องค์การสหประชาชาติ ซึ่งเราหวังเป็นที่พึ่งในการคุ้มครองป้องกันภัยให้แก่ประเทศ ไม่สามารถตอบสนองข้อเรียกร้องของรัฐบาลไทยในตอนปลายปี พ.ศ. 2496 (ค.ศ. 1953) ซึ่งขอให้องค์การสหประชาชาติ จัดส่งคณะผู้สังเกตการณ์สันติภาพมายังภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เพื่อตรวจสอบการคุกคามของ ขบวนการเวียคมินท์ (ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นขบวนการของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้เพราะสหภาพ โซเวียตได้ใช้สิทธิยับยั้ง (วีโตะ = VETO) ข้อเรียกร้องของไทยในที่ประชุมคณะมนตรีความ มั่นคง ดังนั้นเมื่อสหรัฐอเมริกามาชวนไทยให้เข้าร่วมในองค์การป้องกันร่วมกันแห่งเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ (ส.ป.อ.) ในตอนกลางปี พ.ศ. 2497 เพื่อเป็นเกราะป้องกันมิให้ฝ่าย คอมมิวนิสต์ ซึ่งขณะนั้นยึดเวียคนามตอนเหนือไว้ได้แล้ว รวมทั้งกำลังมีอิทธิพลอยู่มากในแถบ จังหวัดพงศาวดี และซาเหินของประเทศไทย สามารถขยายเขตแดนและอิทธิพลลงมายังส่วน อื่น ๆ ของเอเชียอาคเนย์ได้อีก จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้นำของไทยในขณะนั้นจึงตัดสินใจ เข้าร่วมมือต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ (ซึ่งทัศนคติของผู้นำไทยขณะนั้นถือว่าเป็นภัยร้ายแรงต่อ

11

Frank C. Darling, Thailand: The Modern Kingdom, op. cit.,

ความมั่นคงของชาติอย่างรุนแรง) โดยร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในองค์การ ส.ป.อ. โดยมีชกษา ซึ่งเป็นนโยบายที่แตกต่างไปจากประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศ เช่น อินเดี๋ยและพม่า ซึ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์เช่นกัน แต่ไม่ยอมรับร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิดแบบที่ไทยทำอยู่¹²

ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 (ค.ศ. 1954) ภายหลังจากเข้าเป็นภาคีในองค์การ ส.ป.อ. เป็นต้นมา แนวนโยบายต่างประเทศของไทยก็ได้ดำเนินไปในรูปแบบสนับสนุนค่ายตะวันตก (เสรีประชาธิปไตย) ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นหัวหน้า และดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อค่ายคอมมิวนิสต์ แม้ว่าจะมีอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง ภายหลังจากการประชุมที่บันดุง ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2498 ที่นโยบายของไทยต่อค่ายคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนได้อนคลายลงบ้าง (ดังกล่าวแล้วในบทที่ 2) แต่ก็เป็นเพียงชั่วคราวระยะเวลานั้น เพราะในเวลาต่อมาโดยเฉพาะช่วงปลายสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม (ประมาณปลายปี พ.ศ. 2498 - 2500) นั้น ไทยก็ถูกสหรัฐอเมริกาใช้วิธีการกดดันให้คณะผู้นำของไทยเกลียดกลัว และเป็นปฏิปักษ์ต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ขึ้นมาอีก เพื่อทำให้ประเทศไทยคงเป็นพันธมิตรที่เข้มแข็งของสหรัฐอเมริกา และดำเนินนโยบายสนับสนุนค่ายตะวันตกอย่างมั่นคงและแน่วแน่ต่อไป¹³ สำหรับแนวนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงเวลาต่อมาคือ หลังการรัฐประหารเมื่อ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 มาจนถึงปี พ.ศ. 2506 นั้น จะกล่าวในรายละเอียดในหัวข้อต่อ ๆ ไป

4.2 พื้นฐานทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ

อาจจะกล่าวได้ว่า ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญต่อการเมืองของโลกมีขนาดเล็ก ดังจะเห็นได้จากในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อญี่ปุ่นได้เข้ายึดครองภูมิภาคแห่งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบอินโดจีนเอาไว้ เพื่อ

¹² กระมล ทองธรรมชาติ และกมล สมวิเชียร, เรื่องเดิม, หน้า 6.

¹³ ดูรายละเอียดจาก Frank C. Darling, Thailand and The United States, op. cit., pp. 135-137.

ใช้เป็นขุมกำลังในการต่อสู้กับฝ่ายสัมพันธมิตร และภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง ภูมิภาคแห่งนี้ก็ยิ่งทวีความสำคัญขึ้น ทั้งในสายตาของค่ายการเมืองฝ่ายโลกเสรีและฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายโลกเสรีซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำนั้น ยอมรับหนักในความสำคัญของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์มากขึ้น เมื่อฝรั่งเศสต้องพ่ายแพ้เสียเมืองเคียนเบียนฟูให้แก่ขบวนการเวียคมินท์คอมมิวนิสต์ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2497 (ค.ศ. 1954) ทั้งนี้เพราะผลจากการที่คอมมิวนิสต์สามารถเข้ายึดครองเวียคนามเหนือได้สำเร็จนั้น ก็เท่ากับว่ากลุ่มคอมมิวนิสต์ได้ย่างเหยียบเข้ามาอยู่ในประเทศ ซึ่งเราอาจจะถือได้ว่าเปรียบเสมือนประตูเขาคอกของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ที่เกี่ยว¹⁴

เมื่อเป็นที่ประจักษ์ดังนี้แล้ว ฝ่ายโลกเสรีจึงทนไม่ไหวที่จะเห็นดินแดนอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์เพิ่มขึ้นอีก ซึ่งถ้าสภาพการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้นก็ย่อมหมายถึงว่าเกียรติภูมิของฝ่ายโลกเสรีในเอเชียต้องบั่นทอนลงไปอีก อนึ่ง เราอาจกล่าวได้ว่าภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นี้ มีความสำคัญต่อสหรัฐอเมริกาด้วยเหตุผลสองประการ กล่าวคือ

ประการแรก ภูมิภาคแห่งนี้มีความสำคัญทางด้านการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านยุทธศาสตร์มาก เพราะเป็นดินแดนที่ตั้งอยู่ในเส้นทางสำคัญทั้งทางทะเล และสายการบินระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย

เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ ความสำคัญในด้านการเศรษฐกิจ ภูมิภาคแห่งนี้เป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญ มีเมืองท่าสำคัญอันเป็นศูนย์กลางการค้าใหญ่แห่งหนึ่งของโลกคือ สิงคโปร์ นอกจากนั้นยังเป็นภูมิภาคที่เป็นแหล่งผลิตอาหารและวัตถุดิบ เพื่อป้อนให้กับตลาดต่างประเทศอีกด้วย¹⁵ อย่างไรก็ตามแม้ว่าภูมิภาคนี้จะค่อนข้างร่ำรวยทรัพยากรธรรมชาติก็ตาม แต่ถ้าวัดพิจารณาในด้านมาตรฐานการครองชีพของประชาชนส่วนใหญ่ของภูมิภาคนี้แล้ว จะพบว่ายังยากจนอยู่มาก ซึ่งอาจจะกลายเป็นจุดอ่อนสำคัญประการหนึ่งที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์จะใช้เป็น

¹⁴ คีเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า 3.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

ช่องทางในการแทรกซึม บ่อนทำลาย เพื่อเข้ามายึดครองได้ง่าย ๆ ทั้งนี้จึงเป็นภาระสำคัญยิ่งของกลุ่มประเทศในค่ายตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาที่จะต้องป้องกันทุกวิถีทาง

สำหรับประเทศไทยในฐานะประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ฉะนั้นในการพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย นอกจากจะพิจารณาคำนวณความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์แล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงสถานะของประเทศในด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และด้านเศรษฐกิจด้วย เหมือนดังที่อดีตรัฐมนตรีและนักวิชาการท่านหนึ่งได้เคยกล่าวไว้ว่า ... ถ้าหากว่าเราต้องการจะเลือกทางเดินที่ถูกต้อง เราก็คงจะละเว้นเสียมิได้ที่จะต้องหันซ้าย หันขวา หรือกวาดสายตาไปรอบตัวของเรา รอบประเทศของเราให้รู้จักภูมิประเทศ ซึ่งการกำหนดนโยบายต่างประเทศก็เช่นกัน ถ้าหากผู้ใดจะกำหนดนโยบายโดยไม่กวาดสายตาไปรอบ ๆ ตัว ไม่ศึกษาถึงที่ตั้งของประเทศ (Terrain) ของประเทศเราแล้ว ก็คงจะเป็นที่น่าเสียใจเป็นอันมากกว่านโยบายนั้นคงจะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสถานการณ์¹⁶ ฉะนั้น เมื่อใดประจักษ์เช่นนี้แล้ว โดยที่เมื่อขณะผู้นำของไทยเรามีทัศนะว่าภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์กำลังจะแผ่ขยายไปทั่วภูมิภาคอันเป็นที่ตั้งของประเทศเรา โดยที่เราถือว่ามีภัยจากลัทธิดังกล่าวเป็นสิ่งที่ร้ายแรงและคุกคามต่อความมั่นคงของชาติเรา ซึ่งถือกันว่าเป็นชาติเสรีประชาธิปไตยชาติหนึ่ง ประเทศไทยคงจะปราศจากความผาสุกและความร่มเย็นหากเมื่อใดที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถยึดเวียตนาม ลาว เขมร และพม่าได้ เมื่อนั้นไทยก็จะถูกคอมมิวนิสต์ล้อมรอบไปหมด ตั้งแต่จังหวัดระนองขึ้นไปทางเหนือ ผ่านแม่สอดไปแม่ฮ่องสอน เชียงราย ลงมาจนกระทั่งถึงหนองคาย ถึงตราด ลวนทมอลอมไปด้วยคอมมิวนิสต์¹⁷ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ไทยต้องสมัครใจเข้าร่วมมือกับฝ่ายโลกเสรีในที่สุด และอาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) เป็นต้นมา ไทยจึงเป็นหนึ่งในสองของประเทศทั้งหมดในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ (อีกประเทศหนึ่งคือ เวียดนามใต้) ที่ร่วมมือและผูกพันอย่างใกล้ชิด

¹⁶ ถนัด คอมันตร์, หนังสือที่ระลึกวันปิยมหาราช (จุฬาฯ, 2512), เรื่องเสริม, (ไม่ระบุหน้า)

¹⁷ ถนัด คอมันตร์, พจนสาร, เรื่องเสริม, หน้า 125-126.

กับสหรัฐอเมริกาผู้นำของค่ายเสรีประชาธิปไตยในการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ (หมายเหตุ: ไม่นับฟิลิปปินส์ ซึ่งอยู่ในอารักขาของสหรัฐอเมริกาอยู่แล้วในฐานะอดีตเมืองขึ้น)

อย่างไรก็ดี การที่ไทยเข้าไปผูกพันกับสหรัฐอเมริกา ผู้นำของค่ายเสรีประชาธิปไตย นอกจากเหตุผลในด้านพื้นฐานทางภูมิศาสตร์แล้ว ก็อาจพิจารณาถึงพื้นฐานในด้านเศรษฐกิจของไทยเราด้วย เพราะสภาพเศรษฐกิจของไทยตอนหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้นอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมมาก อีกทั้งยังขาดแคลนผู้มีฝีมือและทุนทรัพย์เพื่อทำการพัฒนาประเทศให้ถึงขีดใด ยิ่งกว่านั้นเศรษฐกิจของประเทศไทยส่วนใหญ่ยังคงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของต่างชาติตลอดจนคุณภาพของประชาชนของเรายังคอยอยู่มาก เพราะมีจุดอ่อนอันเนื่องมาจากด้านการศึกษาและสภาพความเป็นอยู่ยังไม่ดีพอ¹⁸ ฉะนั้น การเข้าไปผูกพันร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา ผู้นำของค่ายเสรีประชาธิปไตยจึงเป็นประโยชน์ต่อการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของไทยด้วย ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากสนธิสัญญาความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการ ไทย - อเมริกัน (กันยายน 2493) ดังได้เคยกล่าวถึงมาแล้วนั่นเอง

อนึ่ง ผู้เขียนใคร่ขอเพิ่มเติมเกี่ยวกับด้านพื้นฐานทางภูมิศาสตร์อีกสักเล็กน้อย กล่าวคือ จะขอยกตัวอย่างอันหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นการพิสูจน์ว่า ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ (Terrain) นั้นมีความสำคัญต่อผลประโยชน์ของประเทศไทยอยู่มากทีเดียว นั่นก็คือปรากฏการณ์จากปัจจัยภายนอกประเทศประการหนึ่ง ซึ่งได้แก่เหตุการณ์ในลาวภายหลังการปฏิวัติของร้อยเอกกองแล ในปี พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) ใต้อิทธิพลความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยที่ความได้เปรียบตกอยู่แก่ฝ่ายขบวนการปะเทดลาว นิยมคอมมิวนิสต์ สำหรับประเทศไทยในขณะนั้นตรงกับรัฐบาลของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีความวิตกกังวลเกรงว่าภัยจากฝ่ายคอมมิวนิสต์จะแผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทย เพราะสภาพที่ตั้งของไทยและลาวอยู่ใกล้ติดต่อกันมาก เพียงแคมีแม่น้ำโขงกั้นกลางอยู่เท่านั้น ฉะนั้นเมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์คือขบวนการปะเทดลาวสามารถยึดพื้นที่รุกคืบหน้าเข้ามาใกล้ริมแม่น้ำโขงทางฝั่งลาวมากขึ้นทุกที ก็เป็นธรรมดาที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

¹⁸วิสูตร อรรถุติ, "การกำหนดวิเทโศบายเกี่ยวกับความมั่นคงของไทย," สรุปรายประจำปี พ.ศ. 2502 (พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2502), หน้า 11.

ผู้นำของไทยจะต้องหวาดวิตก เพราะไทยเป็นประเทศเล็ก มีกำลังอำนาจจำกัด และเมื่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประสบความผิดหวังที่ไม่สามารถเกลี้ยกล่อมให้สหรัฐอเมริกาใช้กำลังเข้าปฏิบัติการยับยั้งการคุกคามแผ่อิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในลาวตามที่ปรารถนาได้ จึงทำให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่พอใจสหรัฐอเมริกาถึงกับสั่งให้เตรียมการติดต่อเพื่อขอความช่วยเหลือและความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับสหภาพโซเวียต (ศัตรูของสหรัฐอเมริกา) ในปี พ.ศ. 2505 (เหมือนกับจะเป็นการประชดสหรัฐอเมริกาอยู่ในที่) จนในที่สุดสหรัฐอเมริกาก็จำต้องส่งกองกำลังของตนเขามายังประเทศไทย เพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองรักษามิตรสนธิสัญญาของสหรัฐอเมริกาไว้ และเพื่อเป็นการชี้แจงฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาวหยุดการรุกคืบหน้า และสร้างความรู้สึกอบอุ่นใจในความปลอดภัยของประเทศไทยให้กับคณะผู้นำของไทยในขณะนั้นด้วย¹⁹

4.3 พื้นฐานในค่านิยมการณ

พื้นฐานในค่านิยมการณมีความเกี่ยวพันกับเรื่องของนโยบายต่างประเทศอยู่บ้าง เพราะอาจจะเป็นเรื่องสะท้อนให้เห็นได้ว่าประชาชนในประเทศหนึ่งมีทัศนคติต่อโลกภายนอกอย่างไร แลประเทศนั้นแสดงบทบาทของตนอย่างไรในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ยกตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกาซึ่งยึดมั่นในอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยอย่างแนบแน่น จึงมักชอบแสดงตนเป็นผู้นปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้แก่ชนชาติอื่น ๆ แม้วาบ่อยครั้งที่เคียวที่รัฐบาลอเมริกันทำตัวเสมือนจักรวรรดินิยมโดยให้การสนับสนุนรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ที่ไม่คอยจะเป็นประชาธิปไตยนักก็ตาม ชาวอเมริกันก็ยังรักที่จะให้ประเทศทั้งหลายเหล่านั้นได้มีสิทธิเสรีภาพ อิศรภาพ และความเท่าเทียมกัน ตามที่ประเทศเหล่านั้นเรียกร้องต้องการ²⁰

¹⁹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจาก D. Insor, op. cit., pp. 129-130.

²⁰ Cecil V. Crabb, American Foreign Policy in The Nuclear Age (New York: Harper & Row, 1965), pp. 21-40. อ้างใน สุจิต บุญบงการ, เรื่องเดิม, หน้า 189.

อย่างไรก็ดี ในทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศปัจจุบัน อาจจะได้ว่าสิ่งที่สะท้อน
 อุดมการณ์ของคนในชาติในส่วนที่เกี่ยวกับกิจการต่างประเทศนั้น มักจะผ่านมาจากสิ่ง
 ที่เรียกว่าความคิดเห็นมหาชน (public opinion) ภายในประเทศนั้น ในการที่จะเรียกร้องให้
 รัฐบาลปฏิบัติการหรือคงเว้นไม่ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งในกิจการที่เกี่ยวข้องกับการต่าง
 ประเทศ (ตัวอย่างคือประชาชนในสหรัฐอเมริกาเรียกร้องให้รัฐบาลของตนถอนทหารจาก
 สงครามเวียดนาม เป็นต้น) ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นว่าทฤษฎีนี้ไม่อาจจะนำมาใช้กับสภาพสังคม
 ของไทยได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสังคมไทยในอดีต²¹ ทั้งนี้ ก็เนื่องมาจากว่าสังคมไทย
 เป็นสังคมที่ยอมรับอำนาจของผู้ปกครอง และยังดำเนินเรื่องเกี่ยวกับกิจการต่างประเทศ ซึ่ง
 มีผลกระทบกระเทือนต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนน้อยคืบแล้ว ก็ยังทำให้สิ่งที่เรียก
 ว่าประชามตินั้นแทบจะไม่มีบทบาทอะไร ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการต่างประเทศเลย ผู้
 ให้ความเห็นคนเดียวกันนี้ได้เสริมว่า อุดมการณ์ของคนไทยที่อาจจะไม่มีบทบาทเกี่ยวข้องอยู่บาง
 กับการกำหนดนโยบายของไทยในบางสมัยก็มีเหมือนกัน อุดมการณ์ดังกล่าวได้แก่ความรู้สึก
 ชาตินิยม (nationalism) และพุทธศาสนา

แต่แม้กระนั้นก็ดี อุดมการณ์ชาตินิยมของคนไทยนั้น ก็ยังเป็นสิ่งที่ไม่ถาวรนัก มักจะ
 เกิดขึ้นเป็นครั้งเป็นคราว กล่าวคือเมื่อใดที่เรารู้สึกว่ามีภัยมาประชิดตัว เมื่อนั้นคนไทยจะรวม
 แรงร่วมใจกันเพื่อต่อต้านภัยนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความรู้สึกชาตินิยมของคนไทยมักจะเกิดขึ้น
 เพื่อตอบโต้สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งโดยเฉพาะ และเมื่อเหตุการณ์นั้นสิ้นสุดลงแล้ว ความ
 รู้สึกชาตินิยมของคนไทยจะสลายตัวตามไปคืบ ฉะนั้นในลักษณะการเช่นนี้ ความรู้สึกชาตินิยม
 ของคนไทยจึงมีบทบาทน้อยมากในเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตก (โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งประเทศมหาอำนาจ) แต่ความรู้สึกชาตินิยมของคนไทยกลับมีบทบาทมากในด้านความ
 สัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน กล่าวคือ ในบางครั้งแม้ว่าจะมีภัยอันตรายมาบางประการที่ไทยได้รับ
 จากประเทศมหาอำนาจ แต่ภัยอันตรายดังกล่าวมิได้มีผลกระทบกระเทือนต่อชีวิตความเป็นอยู่
 ของประชาชนในประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่จึงมักวางเฉย เพราะตนไม่เดือดร้อน จึง

²¹ กุลลดา เกษมบุญชู, เรื่องเดิม, หน้า 100.

ตกเป็นภาระของคณะผู้นำ หรือตัวผู้นำของไทยที่จะต้องตัดสินใจเอาเองว่าจะยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือขอเรียกร้องของชาติมหาอำนาจตะวันตกหรือไม่ ซึ่งเท่าที่ปรากฏเรามักจะต้องยอมโอนอ่อนผ่อนตามทุกครั้งไป แต่ในทางตรงกันข้ามหากภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับไทยนั้นมีสาเหตุเกิดจากความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว เมื่อนั้นคนไทยจึงจะเข้ามาบีบบังคับ ดังตัวอย่างจากประวัติศาสตร์ที่คนไทยร่วมมือร่วมใจกันต่อสู้กับพม่าหลายครั้งหลายหน หรือตัวอย่างเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2505 ที่มีการเรียกร้องปราสาทเขาพระวิหารจากเขมร ก็เป็นการแสดงความรู้สึกชาตินิยมตอนหนึ่งของคนไทย ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าความรู้สึกชาตินิยมของคนไทยในเรื่องเขาพระวิหารนี้ บุคลิกของผู้นำไทยในขณะนั้นคือ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีส่วนกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกชาตินิยมดังกล่าวขึ้นมากกว่าจะเป็นปฏิกริยาที่ตอบโต้ท่าทีของฝ่ายเขมรอย่างแท้จริง (ซึ่งผู้เขียนจะไดกล่าวละเอียดในเรื่องนี้ในหัวข้อเกี่ยวกับผู้นำ)

สำหรับอุดมการณ์ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของไทยมาช้านานและมีผลต่อจิตใจของคนไทยอย่างลึกซึ้งนั้น มีผู้กล่าวว่าอาจจะมีส่วนบางอย่างในการทำให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยเกิดความรู้สึกเมตตากรุณา แสดงท่าทีที่เป็นมิตรกับชาวต่างชาติ และส่งผลในทางอ้อมติดตามมาคือ การที่พุทธศาสนาสอนให้คนมีความอดทน ถ้อยขันติเป็นที่ตั้งนั้น บางครั้งก็ทำให้ผู้นำของไทยต้องถ้อยขันติขจรรมในการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกด้วย จนทำให้ผู้นำของไทยต้องยอมอดทน โอนอ่อน ผ่อนตาม ขอเรียกร้องของมหาอำนาจตะวันตกในคราวเกิดเหตุการณคับขัน²²

อนึ่ง มีข้อสังเกตอยู่ประการหนึ่งคือ หากว่าได้มีการเน้นเรื่องอุดมการณ์กันมากในสภาพการเมืองภายในของประเทศใดประเทศหนึ่งแล้ว นโยบายต่างประเทศของประเทศนั้นก็มักจะรุนแรงและมีน้ำเสียงของอุดมการณ์แผ่เร้นอยู่ด้วยในลักษณะที่ค่อนข้างจะแข็งกร้าว ตัวอย่างเช่นประเทศอินโดนีเซียในสมัยประธานาธิบดีซูการ์โน ซึ่งประสบความสำเร็จจากความล้มเหลวจากการนำเอาประชาธิปไตยแบบมีพี่เลี้ยง (guided democracy) ซึ่งซูการ์โนประยุกต์ขึ้นใช้ภายในประเทศ ประกอบกับสภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศอินโดนีเซียเองก็ตกต่ำ เพื่อคั้ง

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 101.

ความสนใจและความเคียดแค้นชาวอินโดนีเซียต่อรัฐบาลซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ รัฐบาลของ
 ประชาชนธิปไตยอินโดนีเซียพยายามสร้างแพะรับบาป (scapegoat) หน้าที่ครูจากภายนอก
 มาเป็นเครื่องระบายความคับแค้นใจของประชาชนเสีย โดยการประกาศต่อต้านการสถาปนา
 สหพันธ์มาเลเซียในปี พ.ศ. 2506 โดยอินโดนีเซียกล่าวหาว่าการสถาปนาดังกล่าวเป็นลักษณะ
 ของจักรวรรดินิยมแบบใหม่ (neo-colonialism) และเป็นข้ออ้างให้ประชาชนธิปไตยอินโดนีเซีย
 ประกาศนโยบายเผชิญหน้า (Konfrontasi or Confrontation) กับสหพันธ์มาเลเซีย
 เป็นเวลาดังสามปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2506 - 2509 (ค.ศ. 1963 - 1966) สำหรับตัวอย่าง
 ของประเทศไทย ผู้เขียนจะยกตัวอย่างสมัย จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเน้นภัยจากลัทธิ
 คอมมิวนิสต์ให้เป็นแพะรับบาป เพื่อสร้างการรวมพลังความสามัคคีของคนในชาติให้มุ่งต่อต้าน
 ศัตรูอย่างเดียวกัน คือลัทธิคอมมิวนิสต์ เพื่อช่วยปิดเป้าอารมณ์ชกแจงของประชาชนที่ยังหลง
 เหลืออยู่ติดมาตั้งแต่สมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม (เช่นการคอร์รัปชัน การเลือกตั้งสกปรก
 ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ไม่พอใจ) ช่วยหันเหจิตใจของประชาชนไทยให้ลืมความแค้นที่เกิดขึ้น
 โดยให้ปล่อยระบายความแค้นดังกล่าวไปสู่การต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์เสียเลย พร้อมกับยังช่วย
 เบี่ยงเบนความสนใจของประชาชนไปจากการบริหารงานของรัฐบาล จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เอง
 ด้วย ขณะเดียวกัน จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็พยายามเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ดีต่อรัฐบาลที่ยังคง
 ค้างอยู่ในใจของประชาชนส่วนใหญ่เสียใหม่ โดยการเน้นความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์
 เน้นจริยธรรมของพุทธศาสนา และเน้นความสำคัญของชาติ ดังเราจะเห็นได้จากคำ
 กล่าวของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต่อประชาชนก่อนหน้าการปฏิวัติเมื่อ 20 ตุลาคม 2501
 ที่ว่า "พบกันใหม่เมื่อชาติต้องการ" เป็นการแสดงให้เห็นว่าจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องการ
 ใช้ความคิดเรื่องชาติเป็นเครื่องมือสร้างเสถียรภาพให้แก่รัฐบาล และพยายามสร้างความ
 เจริญก้าวหน้าให้แก่ชาติในขณะเดียวกันโดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ²³

²³ ดูเพิ่มเติมได้จาก อนันต์ กาญจนพันธุ์, "การพัฒนาสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์: การศึกษาเกี่ยวกับศาสนการเมืองและการเปลี่ยนแปลงแนวความคิด," รัฐศาสตร์ 14 (ธรรมศาสตร์) (พระนคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2515), หน้า 128-129.

เมื่อกล่าวถึงอุดมการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ของประเทศไทยนั้น อาจจะกล่าวได้ว่า เริ่มตั้งใจคณะผู้นำของไทยมาตั้งแต่ประมาณปลายปี พ.ศ. 2492 (ค.ศ. 1949) เมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถ เข้ายึดจีนแผ่นดินใหญ่ไว้ได้ทั้งหมด และต่อมาคอมมิวนิสต์ยังทำการรุกขยายอิทธิพลเข้าแทรกแซงในสงครามเกาหลี และอินโดจีน จึงยิ่งทำให้ไทยซึ่งเป็นประเทศเล็ก ยังช่วยตัวเองไม่ได้หวาดกลัวภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ (คอมมิวนิสต์จีน) มากขึ้น ประจวบเหมาะ กับสหรัฐอเมริกาในฐานะผู้นำฝ่ายโลกเสรีขณะนั้น กำลังมีอุดมการณ์ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง และแสดงบทบาทต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างออกนอกหน้า ได้เป็นสิ่งบันดาลใจให้ไทยคิดจะยึดเอาสหรัฐอเมริกาเป็นเกราะป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ ไทยจึงพยายามแสดงบทบาทเอาใจสหรัฐอเมริกา โดยการส่งกำลังทหารและเสบียงไปร่วมกับสหรัฐอเมริการบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ในสงครามเกาหลี (พ.ศ. 2493) โดยไซโซถูกพันตามกฎบัตรสหประชาชาติที่ไทยเป็นสมาชิกอยู่เป็นข้ออ้างบังหน้า (ซึ่งว่าที่จริงก่อนสงครามเกาหลีนี้ไทยก็เคยแสดงการเข้าข้างสหรัฐอเมริกาไปแล้ว โดยให้การรับรองรัฐบาลของเบ้าได้ ในเวียดนามภาคใต้ตามอย่างสหรัฐอเมริกา) เป็นเสมือนการแสดงตัวของไทยอย่างแจ่มชัดว่า เลือกอยู่ค่ายเสรีประชาธิปไตย ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในสภาพสงครามเย็น ซึ่งต่อ ๆ มาไทยก็ยังใช้อุดมการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นข้ออ้างในการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาตลอดมา จนหมดสมัยของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (รวมทั้งการที่ไทยเข้าร่วมเป็นภาคีในองค์การ ส.ป.อ. ซึ่งเป็นองค์การต่อต้านคอมมิวนิสต์ในปี พ.ศ. 2497 ด้วย) และอุดมการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ของไทยก็ได้เป็นมรดกตกทอดมาถึงรัฐบาลชุดต่อมาของไทย ไม่ว่าจะเป็นรัฐชุด 90 วันของนายพจน์ สารสิน หรือรัฐบาลของพลโท ถนอม กิตติขจร และแม้กระทั่งรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งกำลังจะกล่าวถึงในบทนี้

อนึ่ง ได้มีผู้ให้ทัศนะในเรื่องเกี่ยวกับความต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ (จีน) ของไทยว่า คนไทยนั้นออกจะมีทัศนคติที่ไม่สู้จะดีนัก (pessimist) ต่อคำว่าลัทธิคอมมิวนิสต์มากไปว่าเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย ทั้ง ๆ ที่บางคนยังไม่ทราบรายละเอียดของลัทธิดังกล่าวเสียด้วยซ้ำว่าเป็นอย่างไร ประกอบกับการที่คณะรัฐบาลหรือคณะผู้นำของไทยได้พยายามแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกันระหว่างโลกเสรีกับลัทธิคอมมิวนิสต์ ก็เป็นผลประการหนึ่งที่ทำให้คนไทยเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ นอกจากนั้นคำว่า "ภัยคอมมิวนิสต์" ยังได้กลายเป็นเครื่องมือ

ให้นำทางทหารในรัฐบาลทหารของไทยสามารถนำไปอ้างอิงได้อย่างใดผลในสภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทำให้สหรัฐอเมริกาพันธมิตรของไทยเกิดความตื่นกลัวและเห็นคล้อยตามไปค้าย²⁴ (ลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏให้เห็นในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในยุคสามเสียดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2) ซึ่งในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าลักษณะดังกล่าวนี้อาจจะมีสาเหตุเนื่องมาจากประชาชนไทยส่วนใหญ่ของไทยนั้นยังมีลักษณะหัวอ่อน มักเชื่อตามผู้นำ โดยเฉพาะจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในระยะแรก ๆ นั้นสามารถทำให้ประชาชนไทยเห็นคล้อยตามการดำเนินงานของเขาไปได้อย่างราบรื่นตามคำขวัญ "เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย" แต่อย่างไรก็ตามที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องตกจากอำนาจไปก็เพราะการเลือกตั้งสกปรกเมื่อปี พ.ศ. 2500 เป็นชนวนสำคัญ กับเรื่องการคอร์รัปชันของคณะบุคคลผู้ร่วมในคณะรัฐบาล อีกสาเหตุหนึ่งสำหรับสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งกำลังจะกล่าวถึงในบทนี้ ผู้เขียนก็จะได้แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ยิ่งเชื่อและยึดถือตัวผู้นำคือ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มากกว่าหรือกว่าสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม หรือไม่อย่างไร

4.4 ลักษณะทั่วไปของนโยบายต่างประเทศของไทย พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2506 (สมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์)

ก่อนที่จะกล่าวถึงลักษณะทั่วไปของนโยบายต่างประเทศไทยสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501 - 2506) ผู้เขียนใคร่จะขอกล่าวถึงโดยสังเขปเกี่ยวกับแนวนโยบายต่างประเทศของไทยช่วงหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 ถึงระยะเวลาก่อนการปฏิวัติเมื่อ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 กล่าวคือ ก่อนรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งมีรัฐบาลอีก 2 ชุดคั่นอยู่ คือ

(1) รัฐบาลชุด 90 วัน ของนายพจน์ สารสิน (กันยายน พ.ศ. 2500 - ธันวาคม พ.ศ. 2500)

²⁴วิทยา สุจริตชนารักษ์, "การใช้หลักทฤษฎีทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับพฤติกรรมของไทยในดานการต่างประเทศ," รัฐศาสตร์นิเทศ, 1(มกราคม, 2515), 93.

(2) รัฐบาลพลโท อนุช ฤทธิกิจ (มกราคม พ.ศ. 2501 - ตุลาคม พ.ศ. 2501)

สำหรับแนวนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยรัฐบาลชุด 90 วันของนายพจน์ สารสิน นั้น สรุปได้ว่ายังคงเป็นไปตามแนวนโยบายเดิมที่รัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม วาง แนวไว้ กล่าวคือ ยังยึดมั่นในหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติ และพันธกรณีของการเป็นภาคี องค์การ ส.ป.อ. ต่อไป อีกทั้งยังคงรักษาพันธะกับนานาประเทศไว้ต่อไปตามเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นที่มีอยู่กับสหรัฐอเมริกา และการปฏิเสธที่จะให้การ รับรองต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน รวมทั้งปฏิเสธการนำนโยบายเป็นกลางมาใช้ในการดำเนิน นโยบายต่างประเทศของไทยด้วยในขณะเดียวกัน นายกรัฐมนตรี พจน์ สารสิน ยังพยายามที่จะ เปลี่ยนแปลงความรู้สึกของประชาชนไทยที่เคยมีอยู่ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ว่า รัฐบาลไทยถูกรอบงำโดยอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา นายพจน์ สารสิน ได้เคยให้สัมภาษณ์ แก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งว่า ประเทศไทยจะไม่พยายามเดินตามหลังสหรัฐอเมริกาอีก ต่อไปแล้ว แต่เราจะปฏิบัติตัวตามหลักแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขององค์การสหประชาชาติ²⁵

ต่อมาภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 ผ่านพ้นไป และพลโท อนุช ฤทธิกิจ ได้รับการแต่งตั้งให้เขาคำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คนต่อไป รัฐบาลชุดใหม่นี้ก็ยังยึดมั่นตามแนวนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชุดก่อน (นายพจน์ สารสิน) แต่ได้พยายามปรับปรุงในด้านความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาเสียใหม่ โดย พลโท อนุช ฤทธิกิจ นายกรัฐมนตรีได้ให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ว่า จะปรับปรุงในเรื่อง ความช่วยเหลือที่ไทยได้รับจากสหรัฐอเมริกาเสียใหม่ โดยจะขอร้องให้สหรัฐอเมริกาช่วยเหลือ ไทยในด้านเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น และยืนยันด้วยว่ารัฐบาลชุดใหม่นี้จะไม่เพิ่มงบประมาณทาง การทหารขึ้นอีก (แบบที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เคยทำมา ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในบทที่ 3)²⁶ ซึ่งบทวิจารณ์ของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งก็ได้ให้การสนับสนุนแนวปฏิบัติของนโยบาย

²⁵ The Bangkok Post, September 24, 1971, in Frank C. Darling, Thailand and The United States, op. cit., p. 182.

²⁶ สารเสรี, 15 มกราคม พ.ศ. 2501, หน้า 3.

คังกล่าว คังขอความทอนหนึ่งว่า

...เราพอใจที่จะมีกำลังป้องกันตนเองแต่พอควร และ
ขณะเดียวกันเราภพนมมือของเรา กล่าวความเป็นมิตรกับ
ประเทศเพื่อนบ้านทุกชาติ... เราไม่พึงประสงค์ที่จะเป็น
เครื่องมือของฝ่ายใดในการก่อความตึงเครียดขึ้นในโลก...
สำหรับสหรัฐอเมริกา เราพอใจในมิตรภาพที่มีอยู่ต่อประเทศ
นั้น หากว่าเป็นมิตรภาพที่ตั้งอยู่บนหลักแห่งความเสมอภาค
ต่อกัน เราจะยินดีมาก ถ้าหากว่าสหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือ
เราอย่างจริงจังในทางเศรษฐกิจที่เรายังล้าหลังอยู่ เรา
ต้องการสิ่งเหล่านี้สำหรับประชาชนของเราโดยทั่วหน้า คือ
ยานเรือน อาหาร เสื้อผ้า และยาสำเร็จรูป²⁷

นอกจากนั้น รัฐบาลของพลโท ถนอม กิตติขจร ยังได้ประกาศด้วยว่าจะไม่ร้องขอ
ความช่วยเหลือในด้านอาวุธยุทโธปกรณ์จากสหรัฐอเมริกาอีก เพราะอาจจะทำให้ไทยถูก
ประเทศอื่นกล่าวหาว่าเป็นชาติที่ไม่รักสันติ แต่อย่างไรก็ดีในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2501
ไทยก็ได้รับอาวุธจรวดจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งก็ได้รับเสียงโศกครวญเป็นในทำนองไม่เห็นด้วย
จากสื่อมวลชนภายในประเทศไทยว่า ...เรามีเครื่องขจรวด แต่เราร้องขออุตสาหกรรม
หนักเรามีเครื่องขฐานทัพ แต่เราต้องการความเป็นอิสระทางด้านเศรษฐกิจ เรากำลัง
จมนมอยู่ในภาวะที่จวนจะล่มละลาย แต่เรากลับได้รับอาวุธร้ายกาจมาแทน²⁸

ยิ่งกว่านั้นในเวลาไล่เลี่ยกันนั่นเอง ในสมัยรัฐบาลของพลโท ถนอม กิตติขจร นี้
ได้ปรากฏว่ามีผู้แสดงความคิดเห็นไปในทางขอให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายต่างประเทศ
ที่ใช้อยู่ในเวลานั้นเสียใหม่ โดยขอให้เลิกผูกพันตัวเองกับประเทศในค่ายเสรีประชาธิปไตย
(โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา) แต่ฝ่ายเดียวและหันมาดำเนินนโยบายเป็นกลาง ซึ่ง
ความคิดเห็นดังกล่าวได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนที่ยินยอมนโยบายเช่นนั้นพากันเห็นดี
เห็นชอบด้วย²⁹ แม้กระทั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของไทยในขณะนั้น คือ

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

²⁸ สารเสรี, 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2501, หน้า 3.

²⁹ ชัยกัญ บุณยพัชร์, เรื่องเดิม, หน้า 307.

พลตรี กรมหมื่น นราธิปพงศ์ประพันธ์ ก็แสดงท่าทีคล้ายกับจะคล้อยตามแนวความคิดดังกล่าว ด้วย โดยทรงให้ความเห็นว่าประเทศไทยอาจจะดำเนินวิเทโศบายรับความช่วยเหลือจาก สหภาพโซเวียตได้บ้างแทนที่จะรับเอาจากสหรัฐอเมริกาแต่ฝ่ายเดียว³⁰ แนวความคิดดังกล่าวยังได้รับการสนับสนุนจากบรรดาสื่อมวลชนภายในประเทศไทยด้วย ดังตอนหนึ่งของบทบรรณาธิการ ชื่อ "การต่อสู้ระยะยาว" ในหนังสือพิมพ์สารเสรี ฉบับลงวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2501 กล่าวไว้ว่า

...หลายปีมาแล้ว รัฐบาลของไทยในยุคที่ผ่านมาได้นำ ประเทศ เขารวมในความผูกพันกับกลุ่มประเทศทางตะวันตกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ ครั้งนั้นเราต่างก็หวังกันว่า คราวนี้แหละเราจะได้มีโอกาสพัฒนาเศรษฐกิจอันต่ำต้อยของเราให้ก้าวหน้า แต่ความหวังดังกล่าวไม่สัมฤทธิ์ผลเมื่อเกิดสงครามเกาหลี และต่อมาโลกก็ถูกรุนไปด้วยสงครามเย็น ความช่วยเหลือที่เราเคยหวังว่าจะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจได้ กลับกลายเป็นความช่วยเหลือทางการทหารอย่างเต็มตัว พร้อมกับนั้นก็ทำให้เราต้องเร่งเสริมสร้างกำลังรบให้สอดคล้องกับความต้องการของ "ผู้ช่วยเหลือ" ตลอดจน... วิถีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น นำรัฐไปสู่ระบบสังคมนิยมในใจ... ซึ่งจะคงทำควมยากลำบากและเสียสละ โดยในเบื้องต้นเราจะต้องปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระจากพันธนาการทั้งภายนอกและภายในเสียก่อน โดยที่การดำเนินนโยบายที่เป็นอิสระขึ้นของไถยนั้น เราและเพื่อนหนังสือพิมพ์หลายฉบับ ตลอดจนพรรคการเมืองบางพรรค หรือแม้แต่ผู้สมัคร เขารับเลือกตั้งเป็นตัวแทนราษฎรจังหวัดพระนคร ทั้ง 9 คน ของพรรคชาติสังคม (ซึ่งเป็นพรรครัฐบาล) เองก็ได้เคยเรียกกรองมาแล้ว... ถ้าเราแก้ไขนโยบายทาง

³⁰ ดังแต่ลัทธิต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ได้ระบาคจากสหรัฐอเมริกาเข้ามาประเทศไทย รัฐบาลไทยยุคก่อน ๆ โดยเฉพาะชุดจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ปฏิเสธอย่างแข็งขันไม่มีนโยบายที่จะรับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตไม่ว่ากรณีใด ด้วยเหตุผลที่ว่าไทยเป็นประเทศเสรีประชาธิปไตย จะรับความช่วยเหลือก็แต่จากประเทศเสรีประชาธิปไตยด้วยกันเท่านั้น (ดูเพิ่มเติมใน เคลิเมนต์, 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2501, หน้า 1).

ประเทศเสียใหม่แล้ว โอกาสที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ
โดยอิสระก็จะเป็นของเรา ฉะนั้นการต่อสู้ระยะยาวของเรา
จึงอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศเสียใหม่เอง³¹

อนึ่ง ก่อนหน้าที่จะมีการเรียกร้องให้รัฐบาล พลโท ถนอม กิตติขจร เปลี่ยนแปลง
แนวนโยบายต่างประเทศเสียใหม่ ก็ได้มีเสียงเรียกร้องในคานาอื่นจากประชาชนประท้วงตั้งเค้า
ขึ้นมาก่อนบ้างแล้ว โดยขอให้รัฐบาลยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์
พ.ศ. 2495 เสียด้วย ซึ่งขอเรียกร้องอันนี้มีมาบ้างแล้วตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
แต่รัฐบาลชุดนี้ก็ทำเอาหูทวนลมไม่สนใจ ซึ่งเมื่อมีการเรียกร้องดังกล่าวขึ้นมาอีกในสมัยรัฐบาล
พลโท ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ผู้นี้ก็ได้อธิบายว่าจะพิจารณาขอเรียกร้องดังกล่าว
อนึ่ง เหตุผลของผู้เรียกร้องให้ยกเลิกพระราชบัญญัตินี้ (ซึ่งอ้างว่าขอเรียกร้องนี้เป็น
"มติมหาชน") ก็คือพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์มักจะถูกใช้ เป็นเครื่อง-
มือประหัตประหารคนไทยด้วยกันอย่างไม่เป็นธรรม เป็นบ่อเกิดของการใส่ร้ายป้ายสี และก่อ
ให้เกิดความแตกแยกระหว่างคนไทยด้วยกัน ยิ่งกว่านั้นจากการที่มีบุคคลคณะหนึ่งได้คิดก่อตั้ง
สันนิบาตต่อต้านคอมมิวนิสต์ขึ้นมา ก็ย่อมจะเป็นผลร้ายต่อประชาชนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การ
กระทำของบุคคลใดหากเมื่อใดสันนิบาตตีความว่ามีลักษณะเข้าข่ายคอมมิวนิสต์ ก็อาจถูกสันนิบาต
กำจัดกวาดล้างได้เหมือนกัน ซึ่งภาพพจน์เกี่ยวกับความเลวร้ายต่าง ๆ ของคอมมิวนิสต์นั้น คน
ของสันนิบาตก็มักจะเก็บความมาจากโฆษณาของสำนักแถลงข่าวอเมริกัน (USIS) และนิตยสาร
ไลฟ์ (Life) ของสหรัฐอเมริกาซึ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงอยู่แล้ว³²

อย่างไรก็ดี ยังไม่ทันที่พลโท ถนอม กิตติขจร จะดำเนินการอย่างใดต่อไปเกี่ยวกับ
การเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายต่างประเทศ และการพิจารณาตัดสินใจดำเนินการอย่างหนึ่ง
อย่างใดเกี่ยวกับขอเรียกร้องดังกล่าวข้างต้น ก็พอดีจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติขึ้น
เสียก่อนในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501

³¹ สารเสรี, 4 มีนาคม พ.ศ. 2501, หน้า 3.

³² สารเสรี, 19 มกราคม พ.ศ. 2501, หน้า 3.

สำหรับแนวนโยบายต่างประเทศของไทยตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2506 ซึ่งเป็นสมัยที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำทางการบริหารของไทยอย่างแท้จริง เป็นครั้งแรกนั้น มีลักษณะที่นำสังเกตุทางประการ ซึ่งจะอธิบายแยกเป็นข้อ ๆ ดังนี้คือ

(1) ช่วงเวลาดังกล่าว (ปลายปี พ.ศ. 2501 - ปลายปี พ.ศ. 2506) เป็นช่วงเวลาในประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลคณะปฏิวัติ ซึ่งมีจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ลักษณะโดยทั่วไปของนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงเวลาตอนนั้นมีอยู่ทั้งลักษณะในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และเกียรติคุณของชาติในสังคมการเมืองระหว่างประเทศ รวมทั้งการเน้นความสำคัญเป็นพิเศษในด้านการป้องกันและขจัดภัยอันตรายจากการคุกคามของคอมมิวนิสต์

ในด้านลักษณะของการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น จะเห็นได้จากคำแถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในตอนหนึ่งว่า

รัฐบาลนี้... จะรักษาไว้ซึ่งสิทธิและปฏิบัติหน้าที่อันมีสนธิสัญญากับประเทศทั้งหลายโดย เฉพาะอย่างยิ่งจะยึดมั่นในอุดมการณ์รวมกันตามสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้... จะยึดมั่นในหลักแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และจะส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศตามหลักสันติ ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความยุติธรรม ความผาสุกของประชาชน และความมั่นคงของประเทศ และถือว่าความเข้าใจอันดีและความร่วมมือโดยใกล้ชิดระหว่างประเทศต่างๆ ที่เป็นมิตร โดยเฉพาะประเทศในภูมิภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะช่วยสร้างไว้ซึ่งสันติสุขในภาคพื้นส่วนนี้ของโลก³³

ส่วนการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งรัฐบาลคณะปฏิวัติได้แสดงให้เห็นว่าคำนึงถึงเกียรติภูมิของชาติเป็นสำคัญ ก็ได้แก่สภาวะการณ์ในระหว่างปี พ.ศ. 2504 - 2505 ซึ่งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก) ได้วินิจฉัยตัดสินให้ประเทศไทยคืนดินแดนปราสาทเขาพระวิหารให้แก่เขมร (กัมพูชา) ไป ซึ่งรัฐบาลไทยก็ยินยอมปฏิบัติตามคำตัดสินแต่โดยดี หลัง

³³ ฐป กาญจนประกกร, "นายกรัฐมนตรีสมัยปฏิวัติ," รัฐสาริกร 1 (มกราคม, 2507), 89 - 90.

จากที่ได้ทำการไตร่ตรองดูอย่างรอบคอบแล้ว เห็นว่าควรยอมเสียดินแดนส่วนน้อยไปดีกว่าจะเสียเกียรติภูมิของประเทศไทยในวงการเมืองระหว่างประเทศ และการยินยอมตามคำตัดสินของศาลโลกดังกล่าว ยิ่งเท่ากับเป็นการยืนยันนโยบายความร่วมมือขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งไทยเราเป็นสมาชิกอยู่อีกด้วย

สำหรับแนวนโยบายเกี่ยวกับการต่อต้านภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์จะเห็นได้จากประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 12 (ลงวันที่ 22 ตุลาคม 2501) และฉบับที่ 24 (ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2501) ที่มีมติให้มีการปราบปรามผู้มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ภายในประเทศอย่างเด็ดขาด และระงับโทษชั้นร้ายแรงที่ผู้ต้องหาพึงจะได้รับจากการพิจารณาพิพากษาของศาลทหารไว้ด้วย และแนวนโยบายดังกล่าวยิ่งชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อมีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 (ลงวันที่ 17 มกราคม 2502) มติห้ามการค้าขายติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์ (สาธารณรัฐประชาชนจีน) อย่างเด็ดขาด นอกจากนั้นจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ยิ่งได้กล่าวยืนยันอย่างหนักแน่นถึงการต่อต้านภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์จากภายนอกประเทศด้วย ในคราวที่เกิดเหตุการณ์ไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในราชอาณาจักรลาว อันเป็นผลมาจากการแทรกซึมของกำลังของฝ่ายคอมมิวนิสต์ขบวนการประเทศลาว ข้อความตอนหนึ่งที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กล่าวยืนยันไว้ก็คือ

...แต่ถ้าเหตุการณ์ไม่สงบในราชอาณาจักรลาวหรือในที่ไหน ๆ ใดก็ตามไปถึงขีดที่เห็นชัดเจนจนน่าจะเป็นภัยแก่ประเทศชาติอย่าง ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้แล้ว ข้าพเจ้าก็จะต้องทำอาวุธต่อสู้ , ปองกัน และในกาต่อสู้ป้องกันภัยของคอมมิวนิสต์เช่นนี้ กหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือร่วมมือของมิตรประเทศฝ่ายโลกเสรี เพราะว่าการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์เป็นการต่อสู้เพื่อสวัสดิภาพของโลกเสรีซึ่งมวลมนุษยชาติทุกคนจะต้องต่อสู้โดยลำพังผู้เดียว ข้าพเจ้าจะต่อสู้จนสิ้นลมหายใจ ทุกกระเบียดนิ้วแห่งแผ่นดินผืนนี้ไทย ข้าพเจ้าจะรักษาไว้ด้วยชีวิตและเลือดเนื้อของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่ยอมให้ประเทศไทย ตกเป็นทาสของคอมมิวนิสต์ในขณะที่ข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่³⁴

³⁴ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์, "คำแถลงเรื่องสถานการณ์ในราชอาณาจักรลาว," ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระยะ 3 ปีแห่งการบริหาร, (พระนคร: โรงพิมพ์ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2505), หน้า 287.

อนึ่ง นอกจากแนวนโยบายกว้าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้นนี้แล้ว รัฐบาลของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังได้ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านอีก 2 ประเทศคือ มลายา และฟิลิปปินส์ ก่อตั้งระบบความร่วมมือส่วนภูมิภาคขึ้นในเอเชียอาคเนย์ในตอนกลางปี พ.ศ. 2504 (ค.ศ. 1961) โดยตั้งเป็นองค์การส่วนภูมิภาคขึ้นมาเป็นครั้งแรกในชื่อว่า "สมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" (Association of Southeast Asia) หรือเรียกชื่อย่อว่า "อาสา" (ASA) อันเป็นการริเริ่มองค์การร่วมมือส่วนภูมิภาคซึ่งเน้นหนักไปในด้านการช่วยเหลือร่วมมือและ แลกเปลี่ยนในระหว่างภาคีทั้ง 3 ประเทศ ในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม และวัฒนธรรม³⁵

(2) ถ้าเราวิเคราะห์ในหลักการจะเห็นได้ว่า จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้นแม้จะ ยังคงยืนมั่นในหลักใหญ่ ๆ ของแนวนโยบายต่างประเทศ แบบที่รัฐบาลในชุดก่อน ๆ ได้ยึด ปฏิบัติมา เช่น การผูกพันอยู่กับค่ายตะวันตกต่อไป และแนวนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้พยายามปรับปรุงแนวนโยบายต่างประเทศของ ไทยให้สมจริง หรือเข้ากับสภาพความเป็นจริง (realistic) ภายในประเทศไทยมากขึ้น จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่เห็นด้วยกับแนวนโยบายเดิมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่ง เป็นนโยบายต่างประเทศที่ไม่เป็นตัวของตัวเอง เพราะมีวาทะวางกับฐานะอำนาจทางการเมือง ภายในประเทศของตนจนเกินไป ทำให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในยุคนั้น แทบจะผูกพันอยู่กับสหรัฐอเมริกาตลอดเวลา แม้จะเคยมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายของไทยอยู่บ้างภายหลังการประชุมที่นครบันดุงในปี พ.ศ. 2498 แต่ในที่สุดก็ถูก สหรัฐอเมริกาเกลี้ยกล่อมจนกลับไปผูกพันอย่างแนบแน่นกับสหรัฐอเมริกาต่อไปตามเดิม ในสมัย ของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้พยายามแก้ไขจุดบกพร่องอันนี้ โดยกำหนดเป้าหมายเบื้องต้น ของประเทศไทยไว้ก่อน โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งยังล้าหลังอยู่มากของประเทศไทย ให้เจริญก้าวหน้าขึ้น เพื่อช่วยเป็นพื้นฐานในการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองของชาติ

³⁵ ทรายละเอียดเพิ่มเติมในเรื่องของ "อาสา" ได้จาก Somsakdi Xuto, Regional Cooperation in Southeast Asia: Problems, Possibilities and Prospects (Bangkok: Kurusapha Ladprao Press, 1973), pp. 34-35.

(กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พยายามพิจารณาสภาพความเป็นจริงทางสังคม ก่อนที่จะคำนึงถึงอุดมการณ์ทางการเมือง) ต่อจากนั้นจึงกำหนดนโยบายให้เป็นไปตามเป้าหมายนั้น การเปลี่ยนวิธีการดังกล่าวของไทย ได้เป็นผลให้สหรัฐอเมริกาต้องเปลี่ยนแนวนโยบาย และวิธีการของตน ที่เคยใช้กับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เสียใหม่ กล่าวคือ ทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยในยุครัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือ นายอเล็กซิส จอห์นสัน (Alexis Johnson) นั้น ไม่อาจจะแสดงบทบาทไปในทำนองเสมือนว่ามีส่วนในการตัดสินใจในกิจการต่างประเทศของไทย ดังเช่นทูตอเมริกันคนก่อน ๆ (ในยุคของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เช่น นายพิริพอยด์ และนายบิชอป) เคยประพฤติปฏิบัติมา อาจกล่าวได้ว่าจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้พยายามทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเป็นความสัมพันธ์ที่มีรากฐานอยู่บนการให้ความช่วยเหลือตามแผนพัฒนาต่าง ๆ³⁶ อย่างไรก็ตาม จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้พยายามเน้นการช่วยเหลือและพึ่งตัวเองของไทยประกอบไปด้วย ดังตอนหนึ่งของคำแถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลคณะปฏิวัติ ใ้กระบุรีว่า

...ในส่วนที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือจากต่างประเทศนั้น รัฐบาลนี้จะพิจารณาเท่าที่จำเป็น โดยที่จะไม่ใหญ่กระทบกระเทือนถึงอำนาจอธิปไตยของประเทศชาติ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็มีเจตนาอันแน่วแน่แท้จริงที่จะทำให้ประเทศไทยอยู่ในฐานะช่วยตัวเองได้อย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะทำได้³⁷

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าเหตุผลทางประวัติศาสตร์ของไทย เช่น ความภูมิใจในความเป็นเอกราช ไม่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกชาติใด ตลอดจนความสามารถของผู้นำหลายคนในอดีตได้มีส่วนช่วยนำประเทศไทยรอดพ้นภัยมาทุกยุคทุกสมัย เหล่านี้ ส่งผลให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย มีลักษณะของการรู้จักเอาตัวรอด ภูหลบเป็นปีก หรือบางครั้งก็เข้าทำนอง "เอนดูไปตามกระแสลม" ไทยเคยมีนโยบายที่ค่อนข้าง

³⁶ Toru Hano, *op. cit.*, p. 5.

³⁷ ฐน กาญจนประกร, เรื่องเดิม, หน้า 91.

ข้างจะนิยมตะวันตก (ตอนก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง) และนโยบายคอยดูไปก่อน (wait and see) ตอนสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงใหม่ ๆ และกลับมาดำเนินนโยบายนิยมตะวันตกอีก นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา โดยเฉพาะการเข้าไปผูกพันกับสหรัฐอเมริกา ผู้นำของค่ายตะวันตก พฤติกรรมของไทยไม่ว่าจะเป็นการไปช่วยสหรัฐอเมริการบในสงครามเกาหลี (พ.ศ. 2493) กติ หรือการเข้าร่วมเป็นภาคีในองค์การต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่มีชื่อว่า องค์การ ส.ป.อ. (พ.ศ. 2497) หรือ ซีโต้ กิติ ล้วนเป็นสิ่งที่ยืนยันท่าทีและนโยบายของไทยได้เป็นอย่างดีว่าผูกพันกับค่ายตะวันตกเพียงใด และพฤติการณ์ดังกล่าวของไทยก็เท่าเทียมเป็นการประกาศตัวเป็นศัตรูกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคอมมิวนิสต์จีนไปโดยปริยาย เหตุผลที่ไทยหันกลับมาใช้นโยบายนิยมตะวันตกนั้นอาจจะเนื่องมาจาก การที่ไทยมีที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งถือกันว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ และเป็นทางผ่านของการขยายอิทธิพลจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ ประกอบกับความต้องการของไทยเองที่มุ่งจะปรับปรุงสถานะเศรษฐกิจภายในที่เสื่อมโทรม อันเป็นผลมาจากสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ไทยจำต้องหันไปพึ่งสหรัฐอเมริกาซึ่งทอดไมตรีมาให้พอดี โดยที่คณะผู้นำของไทยหวังความช่วยเหลือจากมิตรประเทศดังกล่าวมาสนองตอบความจำเป็นทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ยิ่งกว่านั้นการที่คณะผู้นำของไทยพยายามสร้างความรู้สึกต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงในประชาชน (ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเชื่อตามผู้นำอยู่แล้ว) เห็นก็เห็นงามด้วย ก็มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ไทยต้องมองคอมมิวนิสต์ในแง่ร้ายอยู่ตลอดเวลา ขณะเดียวกันที่นิยมอเมริกันมากขึ้น ลักษณะการดังกล่าว ปรากฏมานับตั้งแต่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม รัฐบาลของนายพจน์ สารสิน รัฐบาลพลโท ถนอม กิตติขจร หรือแม้แต่รัฐบาลปฏิวัติของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งนอกจากจะเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ เป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐบาลปฏิวัติแล้ว รัฐบาลชุดนี้ก็ยังคงให้ความสำคัญต่อบริษัทต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่อไปอีก และดูเหมือนว่าจะแสดงออกอย่างแข็งขันเอาจริงเอาจังว่าที่รัฐบาลชุดก่อน ๆ เคยปฏิบัติมาเสียด้วยซ้ำ